

Наталія Борисенко

Василь Рутецький

Ігор Суботницький

Сучасний етап розвитку симфо-метал у рок-культурі початку XXI століття

Найважливіший період у розвитку Symphony metal прийшовся на 1997 рік, коли вийшли дебютні альбоми одразу трьох груп, що зробили в подальшому великий вплив на жанр: Within Temptation, Nightwish та Rhapsody. Ці групи використовували симфонічні аранжировки на основі пауер-метала, в той час як дебютний альбом голландців Within Temptation був витриманий у жанрі, близькому до готик-металу Theatre of Tragedy.

Мода на жанр швидко поширювалася, торкнувшись блек-метал. Такі групи як Cradle of Filth і Dimmu Borgir, що відрізнялися більшою мелодійністю, стали виставляти на передній план клавішні інструменти, що йшло врозріз з канонами «тру-блеку». Надалі Cradle of Filth навіть записали ряд дуетів з жінками-вокалістками. Майже в той же час сформувалися такі групи як Val-Sagoth і Summoning, що використали клавішні і оркестр не менш активно, ніж гітари, і не слідували ідеології блек-металу. Продовження цього розвитку являє собою творчість групи Sargola, яка поєднала оркестральний блек-метал з жіночим вокалом, при цьому повністю не використовуючи типовий для жанру екстремальний вокал [1].

У кінці 90-х-поч. XXI ст. з'явився цілий ряд груп, що розвивають лінію «оперного металу». У їх числі After Forever і Epica, сайд-проект вокалістки Theatre of Tragedy Лів Крістін Leaves 'Eyes, Edenbridge, Tristania [3]. Окремо в жанрі стоїть група Apocalyptica, виконуюча треш-метал на віолончелях. Хоча її музику також часто характеризують, як симфонік-метал, вона не схожа ні на один з його підвидів, а є

експериментом музикантів, що почався з симфонічних кавер-версій класичних метал-груп. В англійській мові з'явився термін Cello Rock (Челлі-рок – рок на віолончелях), що характеризує подібний стиль.

Популярність симфонічних аранжувань розповсюдилася навіть на старі хеві-метал-групи. Metallica, Арія, Scorpions, Rage, Manowar записувалися і виступали з оркестром. Останній альбом Manowar 2007, концептуальний Gods of War, містить експерименти групи з симфонічними інструментами та клавішними.

У музичному відношенні симфонічний метал багато позичив від особливостей раннього готичного металу, пауер металу та оркестрової музики.

Різні течії металу найбільше наслідуються у партіях гітар та бас-гітар. Велику роль відіграють клавішні, тоді як партії інших інструментів відносно прості, партія клавішних відрізняється більшою технічною складністю. Клавішним відводиться найбільш "класичні" елементи, що й відрізняють симфо-метал, охоплюючи різні жанри академічної музики. При живому виконанні іноді гурти залучають оркестри, що грають матеріал, записаний клавішником, нерідко симфонічні інструменти залучаються і для запису замість використання семплів з клавіатури.

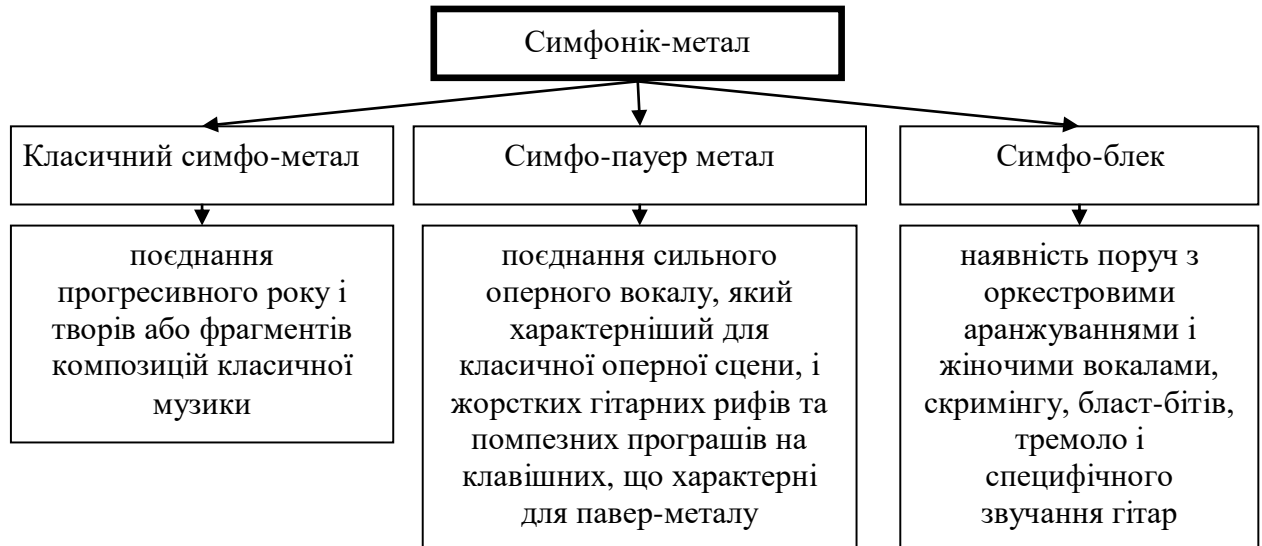
Тексти пісень охоплюють широке коло тем. Значним є наслідування традицій павер-металу, включають також фантастичні. Як і в готичному металі, тексти нерідко оформлюються в концептуальні альбоми.

Гурти симфо-металу переважно жіночі. Вокалістки найчастіше співають оперним мецо-сопрано, іноді для бек-вокалу залучаються й чоловіки, подібно до дуетних композицій готичного металу. Інші форми вокалу рідкі і використовуються скоріше як спеціальний ефект всередині композицій. Гурти симфо-металу із солістами чоловіками розглядають звичайно як симфонічний павер-метал.

Різновиди симфо-металу представлено нами у схемі 1.1.

Схема 1.1

Класифікація напрямів Symphony metal

Основоположником симфо-металу як окремого жанру металу, став шведський гурт Therion, що шокував всіх своєю платівкою “Theli”, яка вийшла в 1996 році. В її записі брали участь одразу два хорових колективи: «Хор північного радіо» і жіночий «Хор сирен». Теріон перші почали проводити експерименти по поєднанню жіночого оперного вокалу та металу. Тексти гурту заснована на міфології народів світу. На сцені Теріон виступає разом із хором і оркестром чим фактично прирівнює живе звучання до студійного [3].

Ще одним досить цікавим гуртом є Apocalyptica, що виконує метал на віолончелях. До складу гурту входять четверо віолончелістів і ударник, постійного вокаліста немає. Візитною карткою голландського колективу Erisa є поєднання жіночого мецо-сопрано з чоловічим гроулінгом, що більш властивий для дез-металу, для записів альбомів використовують хор, а також струнний оркестр. Trans-Siberian Orchestra – музичний проект композиторів Пола Оніла, Роберта Кинкеля і вокаліста Джона Оливи, заснований в 1996 році в США. Цей рок-оркестр

виконує музику, що поєднує в собі симфонічний метал, симфо-рок, прогресивний рок і часто вставляє в свої твори фрагменти композицій класичної музики. Всі альбоми гурту є концептуальними рок-операми в записі яких беруть участь дитячі хори та різноманітні вокалісти різних жанрів музики. Основною тематикою творів є Різдво, казки. До складу групи-оркестру входить 36 музикантів, в тому числі 14 вокалістів.

Одним з найвідоміших гуртів, які грають симфо-павер (sympho-power) метал є фінський колектив Nightwish – фактично основоположник жанру. Рання творчість Nightwish, особлива поєднанням сильного оперного вокалу екс-вокалістки гурту Тар'ї Турунен, який характерніший для класичної оперної сцени, і жорстких гітарних рифів та помпезних програшів на клавішних, що характерні для павер-металу. Через поєднання багатьох стилів у творчості гурту існує багато думок до якого з них можна віднести творчість гурту. Найчастіше гурт все ж відносять до симфо-павер металу, або ж до оперного металу через незвичну манеру виконання першої вокалістки [4].

Стиль італійського гурту Rhapsody of Fire поєднує в собі елементи павер-металу, симфонік-металу і прогресивного металу. Гурт поряд з Nightwish вважається одним із засновників жанру. Команда активно наслідує в своїй творчості класичних композиторів, таких як Бах, Паганіні, Вівальді з допомогою гітар, імітуючи віртуозну гру на скрипці. Всі альбоми Rhapsody of Fire є концептуальною рок-оперою, що розказує про життя чарівної країни Алгалорд. Гурт часто записується з симфонічним оркестром, за основу гітарних партій і рифу беруть павер-метал [5].

Характерними ознаками симфо-блеку (sympho-black) є наявність поруч з оркестровими аранжуваннями і жіночими вокалами, скримінгу, бласт-бітів, тремоло і специфічного звучання гітар. Одним із представників даного жанру є англійський гурт Bal-Sagoth, який здійснив еволюцію в своєму звучанні, що від жорсткого, блекового

поступово перейшло до мелодичнішого, симфонічного з акцентом на клавішні, хоча вокал залишився традиційно «блековим». Команда створює концептуальні альбоми в жанрі фентезі.

Ще одним гуртом, що грає в даному стилі є Cradle of Filth. Звучання гурту з 1993 року являє собою симфо-блек метал з яскраво вираженою готик-метал складовою. Візитною карткою гурту є дуже своєрідний голос вокаліста – унікальний горловий хриплий фальцет.

Загалом, Symphony metal це один із самих мелодійних жанрів металу, який зміг гармонійно об'єднати метал і класичну оркестрову музику. У композиціях часто використовуються інструменти симфонічного оркестру або їх імітація за допомогою синтезатора. Іноді в музиці відсутні деякі традиційні інструменти. Яскравий приклад – група Arcanum з Фінляндії, у складі якої 4 віолончеліста і ударник, при цьому колектив записує музику або без вокалу, або запрошує сторонніх виконавців.

У симфо-метал групах часто можна зустріти жіночий чистий вокал, хор. У цьому жанрі альбоми зазвичай відрізняються концептуальністю і об'єднані певною тематикою. Симфонічний метал відрізняється також тим, що його визначають, насамперед, за звучанням, а не тематиці пісень. Теми можуть бути дуже різними, але в основному це меланхолія, особисті переживання, старовинні оповіді та фентезі. Незважаючи на таку різноманітність, колективи Symphony metal дуже часто записують концептуальні альбоми, розповідають цілі історії і чимось схожі на опери чи епічні поеми. Яскравий приклад – альбом «Secret of the Runes» шведської групи Therion, в якому йдеться про дев'ять світів скандинавської міфології. Цим альбомом музиканти не тільки продовжили традицію звертатися до містики і міфології, але і створили дійсно унікальний і продуманий концептуальний альбом. Серед концептуальних альбомів заслуговує увагу альбом Vinland Saga

проекту «Leaves Eyes», в якому розповідається про відкриття Америки, яке здійснив вікінг Лейф Еріксон.

Часто джерелом натхнення для симфонік-метал груп є книги з жанру фентезі. Наприклад, група Cradle of Filth у своїй творчості використовує містичну літературу Баркера і Лавкрафта, а також страшні сказання про Синю Бороду і графиню Баторі. Біографії Нострадамуса і Галілея оспівувала Haggard, про Фауста співали музиканти з Kamelot.

Вважається, що сімфо-метал виник на основі експериментів готик-метал груп Theatre of Tragedy, The Gathering, Savatage, Symphony X, Rage. У них все частіше можна було зустріти класичні інструменти, жіночий вокал, треки ставали все довшими. Першим альбомом в жанрі симфонік-метал вважається платівка «The1», яку шведська група Therion випустила в 1996 році. Цей альбом став абсолютно новим явищем на метал сцені. Відразу ж після виходу цієї платівки, стали з'являтися і інші альбоми в жанрі симфонік-метал. 1997 рік став дебютним роком для Rhapsody, Nightwish та Within Temptation. Музичні критики виявили, що перші два колективу вийшли з пауер-метала, голландці – з готик-металу. Інші групи також приходили до симфо-металу з цих жанрів. Особливо популярні експерименти з симфонічним звучанням були серед представників блек-металу: Cradle of Filth, Sariola і Dimmu Borgir. Порушивши всі канони «тру-блеку», ці колективи зуміли довести, що класичні інструменти і жіночий вокал здатні передати атмосферність блек-металу [1].

Варто відзначити, що симфонік метал, як межевий жанр, має підвиди: симфо-павер-метал і симфо-блек-метал. На початку XXI ст. на терені симфонічного металу з'явилося дуже багато колективів: After Forever, Epica, Tristana, Leaves 'Eyes, Edenbridge та інші. Цікаво, що популярність симфо-металу зросла настільки, що навіть імениті гурти, які грають метал в інших жанрах (Metallica, Scorpions, Manowar), стали давати мега-концерти у супроводі симфонічних оркестрів.

Розглянемо існуючі вокальні прийоми, які застосовуються виконавцями напряму симфо-метал. Вони складають певну основу сучасних синтез-композицій, що поєднують жанри класичної музики та стилі рок-музики. Слід зазначити, що наразі існують різноманітні системи класифікації голосів (і вокалу, відповідно), деякі з них враховують силу голосу, тобто те, як голосно співак може співати, інші – наскільки рухливий, віртуозний, виразний голос співак, треті включають немюзичні характеристики, такі як зовнішні дані, акторські здібності та ін.

Найбільш частіше використовується класифікація, що враховує діапазон голосу і стать співака. Навіть керуючись тільки цими двома критеріями, можна сформулювати декілька різновидів вокалу:

Жіночі голоси:

- сопрано – найвищий жіночий голос
- мецо-сопрано – середній жіночий голос
- контральто – найнижчий жіночий голос (у хоровій музиці прийнято називати просто альт).

Чоловічі голоси:

- тенор – високий чоловічий голос
- баритон – середній чоловічий голос
- бас – низький чоловічий голос.

Інші вокальні різновиди – колоратурне сопрано, драматичний тенор, бас-баритон, бас-профундо [2].

Існує навіть категорія співаків-чоловіків, які співають у діапазоні жіночого голосу. Цей тип голосів рідкісний, але до цих пір використовується, в основному в опері. У музиці бароко багато ролей були написані для кастратів – співаків чоловічої статі, яким в хлоп'ячому віці була зроблена операція кастрації для запобігання мутації і для збереження високого, як у жінки, голосу. У сучасному вокальному виконавстві ці ролі може виконувати співак, що володіє розвиненою

технікою співу фальцетом. Співаків такого типу іменують контратенор (він же чоловічий альт).

У Symphony metal найчастіше використовують мікс жіночого мецо-сопрано з чоловічим гроулінгом, горловий хриплий чоловічий фальцет та жіночий оперний вокал. Розглянемо кожен із них більш детально.

Гроулінг або гроул (від англ. Growling – «гарчання») – вокальний прийом, використовуваний найчастіше в таких рок-музичних стилях як дез-, блек-, треш- і дум-метал, грайндкор, деткор. Звучання імітує гарчання тварин. Це свого роду утробний рик, витікаючий з області живота вокаліста. Гроулінг часто використовується в поєднанні з іншими екстремальними прийомами звуковидобування (scream, guttural, ripscream, squeal). Для гроулінга необхідними є вміння співати на опорі (діафрагмальне дихання) і використання помилкових зв'язків при співі. Гроулінг можна поділити на низький і високий, а також на «брутальний» (найнижчий звук з живота), гортанний (формування звуку відбувається вище) і горловий (поєднання чистого голосу з гарчанням, хрипом). У сучасній професійній музичній культурі гроулінг використовували джазові співаки ще в 30-х роках ХХ століття.

Скрімінг або скрім (від англ. Screaming – «крик») – прийом співу, який можна охарактеризувати як хриплий крик або верескливий крик. Використовується в таких стилях музики, як: блек-метал, грайндкор, дез-метал, металкор, деткор, спід-метал, скрімо, емокор. Зазвичай скрімінг виконується вокалістами-чоловіками, його відрізняє дуже висока теситура.

Види скрімінгу:

- *грим* (від англ. Grim – «похмурий», «зловісний») – звучить ближче до гроул, спокійніше, ніж звичайний скрімінг, застосовується в основному в блек і дарк-металу; *шрай* (к) (від нім. Schrei – «крик») – звучить як істеричне протяжне виття, що нагадує виття вовка.

Використовується у депресивному блек-металі; *скрім* – виник як результат змішання хардкорового співу і високого гроулу, характерного для шведської школи мелодійного дет-металу, застосовується в таких музичних стилях, як металкор і емокор, звучить як дуже агресивний крик; *харш* (від англ. Harsh – «хрипкий») – використовується в мелодік дет-металу, модерн-металу [6].

Між цими прийомами не можна провести чіткої межі. Практично у всіх них переважає спів на голосових зв'язках з різною домішкою несправжнього голосу. Представники: Hatebreed, Killswitch Engage, In Flames, Opeth, Slayer, Linkin Park, Slipknot та інші. У "харш" дуже велику роль відіграє опора дихання. У техніці fry нормально відчувати печіння на верхньому піднебінні (але не біль). Для гучності потрібно поєднувати фразе розщеплення (на верхньому м'якому небі) з гортанним розщепленням. У техніці потрібно навчитися змішувати розщеплення і чистий голос. Так само якщо дуже постаратися, то можна замість голосу домішувати фальцет, отримуючи істеричний крик або вереск, наче Cradle Of Filth.

Гуттурал, грант або грантінг (від англ. Guttural – «гортанний», «горловий»; grunting – «рохкання») – використовується в брутальному дез-металу, деткоре і грайндкор, відтворюється вібраційним напругою зв'язок як на вдиху, так і на видиху. Від гроулінга відрізняється вкрай низькою тональністю і характерним утробним «бульканням».

Представники: Six Feet Under, Internal Suffering, Devourment, Benighted та ін. Для цього співу необхідно закрити рот і зробити звук "ніби ірже кінь". Домогтися вібрації на гортані і потім спробувати відкрити рот, щоб голос не з'являвся, а гортань резонувала з тією ж силою. Необхідно домогтися сильного резонування без великої витрати повітря і на не сильній опорі. При збільшенні гучності не намагатися зробити це силою голосу, а підсилювати натужне відчуття між діафрагмою та гортанню. При виході в більш високий грант опора посилюється, а гортань

піднімається в середнє положення. Також такий вид співу можна видати, зробивши язик човником і підняти його до верхнього неба.

Жіночий оперний вокал – це академічний вокал, стара класична вокальна школа. Академічний вокал відрізняється від естрадного, джазового та рок вокалу своєї строго класичною позицією. Академічний вокал не припускає співу в мікрофон. В академічному вокалі існують певні рамки, напрацьовані досвідом та історією вокальної музики. Ці рамки, як правило, не дозволяють академічному співакові використати свій голос у інших вокальних напрямках. З досвідом у академічного співака формується певна вокальна позиція, завдяки якій голос стає дуже сильним і набуває великого обсягу. Однак, в окремих випадках, академісти можуть виступати і в інших вокальних жанрах, якщо зможуть полегшити подачу звуку, зокрема *Symphony metal*.

Рок-вокал відрізняється від джазового вокалу або від естрадного вокалу в першу чергу манерою виконання, подачею музичного матеріалу. Він більш експресивний і емоційний, так як рок-музика часто несе сильне смислове навантаження. Також рок-вокал відрізняється більш твердою атакою (подачею звуку). На основі експериментів зі звуком у рок-вокалі виділилися такі прийоми, які носять назву "екстремальні" (нетрадиційні) види вокалу. Про них ми говорили вище.

Отже, до основних існуючих вокальних прийомів, які застосовуються в синтез-жанрі класичної музики та симфо-метал відносять жіночий оперний вокал з чоловічим гроулінгом, або горловим хриплим чоловічим.

Список використаної літератури

1. Откидач В. Рок-музика і світовий художній процес: Моногр. / В. Откидач. Х.:ХДАК, 2005. 294 с.
2. О вокале. URL: <http://osoznanie.org/1266-o-vokale.html> (дата звернення 04.12.2020).

3. Офіційний сайт гурту Therion. URL: <http://www.megatherion.com/en/> (дата звернення 04.12.2020).
4. Офіційний сайт Тар'ї Турунен. URL: <http://www.tarjaturunen.com/> (дата звернення 04.12.2020).
5. Симфо-метал: матеріал з інтернету]. URL: <http://variousmetal.com/article-symphonic-metal.html> (дата звернення 04.12.2020).
6. Югин І. Рок-лексикон [Текст]: словарь рока и популярной музыки / Игорь Югин. М.: Галин А. В., 2011. 304 с.